

СЛОВЕНСКИ МАТРИЈАРХАТ ЕВЕЛИНА ГАСПАРИНИЈА

(превод Иван Димитријевић, Прометеј, Нови Сад, 2023)

И сем основне тезе, подвучене у наслову, о матријархалној подлози свеколиког словенског племена, већ сад се може рећи да је у питању до сада најцеловитија и најкомплекснија етнолошко-антрополошка студија о Словенима у светској науци. Тим више, курзиозитет да ју је написао италијански слависта, а не неко из словенског научног круга увећава њен значај, кроз Гаспаринијеву научну потребу и научно поштење, да се резултати његових вишедеценијских истраживања формулишу у – за његово време – смело откриће и закључке, *о свеколикој матријархалној подлози словенске цивилизације*, а огромна етнографска грађа прецизно систематизује у три велике целине, са укупно 35 поглавља. Велика штета је што се ово Гаспаринијево дело није појавило у преводу на српски језик у доба појаве оригинала, а то значи пре пуних 50 година када је објављено (1973), већ симболично, пола века касније (што је честа судбина свих великих дела), а што је чињеница која само увећава значај преводилачког подвига др Ивана Димитријевића и издавачке куће Прометеј, као издавача ове капиталне књиге на српском језику.

За ову прилику, ми ћемо се само осврнути, како на структуру књиге, тако и на њене најзначајније резултате, с надом да ће се ова књига тек читати, цитирати, односно заузети достојно место, као незаобилазна референца у савременим истраживањима (и) српске фолклористике. На око 920 страница, Евелин Гаспарини (1900–1982), компаративно разматра огромну етнографску грађу словенске провинијенције, из прворазредних извора (руских, пољских, белоруских, украјинских, чешких, словачких, бугарских, српских и хрватских, односно, јужнословенских, које понекад с обзиром на раштрканост политичких простора које не зна како да именује у 20. веку, назива и Србохрватска, ређе Југославија), а повремено, захватајући и у евроазијске, афричке и јужно и северноамеричке зоне са Океанијом, проналазећи зачуђујуће сличан и неоспоран матријархални контекст, близак словенском. Још више, у овим истраживањима фасцинира лингвистичка компаративна метода, где се у језичкој сличности проналазе нека древна, заједничка и већ заборављена религијска значења старих Словена. Педантно систематизујући етнографску грађу у три дела (Материјална, Друштвена, Духовна култура), сваки део ове књиге, као у каквој складној симфонији садржи по 12 поглавља (сем трећег, које има 11). Довољно је рећи да сваки од ова три дела студије представља књигу за себе (од око 300 страница), а ако се томе дода да свако поглавље, има у просеку по сто фуснота, често са драгоценим додацима самог преводиоца, као и да ову књигу завршава Библиографија, такође на око стотину страница, са списком скраћеница, Регистром појмова и Регистром илустрација (уз инструктиван поговор др Ивана Димитријевића), стећи ћемо тек формалан увид у замашност овог истраживачког подухвата. Треба напоменути да су овде цитирани сви значајнији фолклористи који су се бавили Словенима до тада, нарочито из периода „бечке школе“ која се дуго сматрала неприкосновеном, а са којима Гаспарини неретко и полемише, али тако, да то не заузима превелик простор у његовим тумачењима и не одвлачи пажњу од главног истраживачког циља. Треба такође нагласити: у питању је изузетно читко и питко штиво, које свакако припада, колико оригиналу и стилу Е. Гаспаринија, толико и бриљантном преводу др Ивана Димитријевића.

И сам приказ ове књиге и они увиди до којих је у својим истраживањима дошао Гаспарини – захтевао би једну посебну студију, што остављамо за другу прилику. Покушаћемо овде да изведемо само неке од најзамашнијих, најзначајнијих и најза-

нимљивијих а систематизованих, и грађом подупртих открића, уз опаску – да ко хоће да посматра етнологију Словена, мимо главног, матријархалног контекста, имаће такође задовољство да упозна и изучи све најважније антрополошко-етнографске одлике које сачињавају словенску расу.

Наравно, *матријархални контекст*, као кључан, јесте оно што се ненаметљиво, али латентно помаља и провлачи из мноштва предочене етнографске грађе о Словенима, као црвена нит, задивљујуће истумачен и постављен у контекст самих основа словенског живота и цивилизације, са понекад сасвим новим значењским обасјањем. Тако се у првом делу (Материјална култура), као фундаментално за развој живота и друштвене заједнице Словена, предочава „женска моћница“ (3. поглавље), као суштинска одлика мотичке земљорадње и седелачких заједница, где је жена супериорно владала својим природним делокругом – земљорадњом, што одговара добу неолитских заједница. Гајење проса, боба, жита (јечам, раж, пшеница), њихово брање, туцање у авану, прављење каше, паленте и печење првог хлеба, тековине су аграрне, женске културе, усађене у саму срж словенског менталитета до данас. Управљање кућном баштом / вртом, или „коноплиште“ као искључиво женски простор, јесу такође делокруг женског власништва и очигледан траг матријархата, који је, по Гаспаринију „преживело патријархат и идеологију“ трансформисан миленијумима у „собину“ – *женску њиву*, као континуитет у женском власништву над земљом, често преношен са мајке на ћерку, све поткрепљено огромним бројем примера из етнографске грађе словенског света. По Гаспаринију, откриће плуга (дуго искључиво дрвеног), представљао је „пропаст женске земљорадње и дрвеног матријархата“, тј. крај „женских привилегија“ (99), мада је позната „женска обредна вуча“, када би се начинила заштитна бразда око насеља од злих сила (рата), као веровање преживело и код нас, све до 20. века. Такође, и управљање стоком и власништво над њом било је у власништву жена, све до „хомерске епохе“, када је почела „узурпација тих женских права, готово не приметна“, каже Гаспарини. Мора се напоменути да до истих открића долази и Ерих Нојман, готово истовремено (1974), такође у својој капиталној студији *Велика Мајка* (код нас преведена тек 2015), али са психоаналитичког становишта, и судећи по литератури, не знајући за ово дело Гаспаринија.

У овоме треба издвојити и словенску фасцинираност **дрветом** – све је у њиховом животу и насеобинама било сачињено од дрвета: од куће и плуга (Словени су повезивали светост земље са дрвеним плугом, и били су изразити „антиметалци“ како их назива Гаспарини, сматрајући да орати гвозденим плугом значи „ранити саме груди Мајке земље“, а то се све протеже и до српске славе, где се хлеб никада не сече (металним) ножем, већ само ломи рукама, до свих предмета у дому, често сачињених из „једног комада дрвета“: валов, кошница, наћве, колевка, точак, санке, што Гаспарини смешта у период „пуног неолита“. Посебно је фасцинантно његово тумачење изградње кућа и насеља код Словена: све је и на кући од дрвета, до дрвеног клина (никад металног), па је то особина која се добро може и данас упознати по различитим пределима Србије. Такође, у тој генези куће, Гаспарини представља импозантну етнографску грађу код Словена: од земунице, сојенице, избе, клети до брвнаре, са прецизним (и религијским) тумачењем сваког дела овако сачињених дрвених кућа и њиховог покућства (трем, стубови, двоводни кров, украси) све до клупа и кревета („на спрат“) око огњишта. И овде се подастире неприкосновени „женски простор“ као што је кућар (вајат), ткачки разбој (право женске личне и наследне својине), као и ланена и вунена предива за ткање (често са невестиног поља), те земљано посуђе (никако метално, барем за дуго времена), са напоменом „израда посуђа је свуда, заправо, женски посао“ (232), што је необично коинцидентно и са закључцима Ериха Нојмана (*Велика Мајка*). Гаспарини чак тврди да је жена

„изгубила своју моћ, када је изгубила власништво над жетвеним плодовима“, тј. када је мушкарац изумевањем плуга и точка (који је постајао и млински, и грнчарски, и на колима), „почео да је контролише“.

Такође, изузетно је интересантно и 12. поглавље *Плaйно као средcтвo илaђaњa* које задира у саме почетке неолитске културе, којој недвосмислено, и у сваком погледу припада и словенска цивилизација. Издвајајући *йoјac* као фундаменталан у култури одевања свих Словена, затим „дуплу прегачу“ и „пођаву“ (сукњу са дугим струком), Гаспарини назначава женско ткање и плетење „као први облик размене“. Сматрајући земљорадњу за свету ствар, као и њихове плодове („дoбa рoгoзинe“), где је у самом називу житарица у пољском и украјинском садржана реч „бoг“ (*збoжe, збижe*), када су „испред поља лана мушкарци скидали капе“ (а лан је „типична женска мотичка култура“), и женски производи у култури одевања, постали су прво средство размене – прво поклона, а потом трампе (никада куповине, јер новац код Словена није дуго био познат, нити омиљен). У истоветности женске ношње, од Балкана све до Урала, Гаспарини такође види *јeдинcтвeнo иpаисxoдициje cлoвeнcкoй мaтpиjapxиjи*.

У другом делу књиге (Друштвена култура), Гаспарини детаљно разматра Породичну задругу, Матрилокални брак, Матерински клан, Авункулат, с нарочитим феноменима, попут, Повратак супруге у „род“ или Егзогамне „себре“. Из овога ћемо укратко изложити најзанимљивија запажања и резултате његових истраживања: Гаспарини истиче начело *јeднaкocти* код Словена – од Велике Русије до Србије и Македоније, што подразумева „право гласа за најспособнијег“, а не најстаријег, као и специфичности у организацији својине, наслеђу и деоби, које, како каже, „ни различите религије нису уништиле“. Словенска породица „не познаје начело првородства“, напротив – привилегован је у целом словенском свету „онај ко је рођен последњи“. Отац влада само у једној генерацији, а о свим важним питањима пита се и домаћица. Матрилокални брак је појава код Словена да девојке за удају саме бирају момке и та њихова слобода се сматрала нормалном, у чему Гаспарини види древни матрилокални брак (који касније потискује патрилокални, или бар преплићући се са њим, али постоји све до 19. века). И једна врста „конзумирања брака пре свадбе“, такође је по њему „једина установа која сеже у истински матријархат“, а често момак долази у кућу младе, па се тек онда свадбени пир сели у његову кућу. Често удавача роди дете, и тек онда прелази у мужевљев дом, само својом ношњом показујући нови статус (невестинска капа, односно, подвезивање марамом). На исти начин се тумачи и Матерински клан у 3. поглављу овог дела, где је женин род „старији“ у моћи одлучивања од мужевљевог, па чак приликом његове смрти или развода, жена се враћа са децом у родну кућу. Ако је дуго била у браку сама (вишом силом, ратом), традиција је допуштала да „брачна постеља која се не посећује начини жену слободном за друге мушкарце, баш као што какву њиву која се не обрађује може заузети туђин“, а деца рођена из тог брака („копилад“) су била једнако прихваћена (као благослов), јер се „потомство одређује према мајци“ (335). Још је интересантније поглавље Авункулат. Главни женин заступник је њен рођени брат, који је и важан учесник свадбеног обреда, док је за њено потомство најважнији рођак ујак, што већ увелико сведочи и српска народна песма (попут баладе „Сеја брата на вечеру звала“). „Прелазак сестрића у породичну групу ујака чини аутентичан авункулат (378), по чему се врши и наследство („земља ујака“), а и рангира род („ујчевина“)“. Овде присуствујемо изузетно важном обичају, сачуваном и у српској свадбеној песми, са позивом невести да се окрене („Брат се награг, лепа Маро, мајка те зове...“). То није само снажан лирски и емотиван тренутак, напуштања заувек сопственог дома, већ позив да се очува матријархални код, женска лоза невесте. Другим речима, по Гаспаринију „Авункулат је компромисна установа у којој су бракови вирилокални,

али не и патрилокални, а лоза остаје матриликална, иако је преносе мушки сродници“ (392). На овом месту Гаспарини полемише са Нидерлеом и Шпиром Кулишићем (што је посредно утицало, како у поговору наводи преводилац Иван Димитријевић, да ова књига, коју је Кулишић у деловима читао у оригиналу, за дуго времена остане скрајнута и практично непозната у јужнословенској фолклористици) – о тобож, накнадним утицајима које су Словени примили од Германа, наводећи да су Словени „изградили своје друштво без утицаја, јер су сами Словени као матријалан народ, тај супстрат, та основа.“ (393). Позив невести да се окрене је „кључан обичај материнске филијације“, што значи да невесте настављају да помажу мајци и после удаје, нарочито у жетви, на „позив рода“. Често јој у поласку и родитељске куће предају једну икону (код Срба је то била „чаша молитвена“ у песми *Диоба Јакшића*), а невеста често има и у новом дому један свој „женски угао иза фуруне“, свој мали „свети кутак“, који је испуњен идолима, и који је раширен по читавој Евроазији и Русији, дакле, „она је удаљена, али никада није раздвојена од рода“ (402). Наравно, у превладавању патрилинеарне породице, приликом преудаје, временом деца остају у породици мужа, али често удовицу и децу прима ујак, или она одлази код „оног брата где борави и њихова мајка“. Углавном, закључује Гаспарини, „матријархално наслеђе и егзогамија дали су словенској заједници другачији печат од оног који носе индоаријевска и западноевропска друштва“ (408), чија је још карактеристика, да су се брачни и породични односи одигравало увек у роду („сibu“ великој заједници), и да Словени, практично „никада нису упознали атомску породицу, тј. сужњички живот, у најужем смислу“.

Још једно откриће чини ову Гаспаринијеву књигу изузетно важном: то су тзв. *бинарна села* код свих Словена. Она су увек у двоструком реду, настала као два „пола“. И заиста, род са једне стране, узима жене преко пута за невесте и обрнуто, што је и једна врста „савезништва“, али и прве егзогамије села. Словенска села изграђена уз друм, са дрвеним кућама, су по Гаспаринију, једнообразна, и кроз миленијуме и на свим просторима где Словени живе, често с две стране потока, речице премошћене мостом, а „прегазити реку“ значи, венчати се. Управо на овом месту Гаспарини уочава дубоки религиозни смисао везан за обредне женске поворке о Духовима, када групе девојка (Србија, Бугарска), у одећи са сабљама посећују куће и позивају на свадбу нежењене момке и неудате девојке, које се по рефренима својих песама називају Љеље, Краљице и Лазарице (врло слично у свим словенским језицима). Хришћанске Духове (Тројице) Гаспарини смешта у пагански обред помена мртвима, и истеривања нечистих сила (русалки), па је симболично оружје Љеља и Лазарки „вероватно сећање на истеривање ових духова“, али и обреда иницијације за све неудате девојке, јер је најстрашнији усуд био остати неудата, у којој су оне учествовале само једном у животу. Важан закључак је и да словенско бинарно село нема ничег заједничког са германским насељем. „Мала бинарна села, са 2 низа домова насупрот једни другима, са ужом фасадом дуж улице, најраширенији је тип словенских насеља. Штавише, она су настала из аграрне цивилизације, са узгајивачима житарица, која је у *основи земљорадничка (женска)* и то од неолитског доба. Словенско село је прастара културна творевина“ (475).

У последњем поглављу овог дела, Гаспарини разматра важне одлике словенског племена – то је територијална јединица више родова или „братстава“. Проистекли из једне материнске „себре“, словенски народи нису имали потребу за називом (тек са тотемистичким примесима), тумачећи реч „племе“ као – „плод“, тј. само скуп две групе који производи „пуноћу“, плодност и животност, виталност – саму основу људског постојања, са закључком да је словенско племе по томе – **неиндоевропског типа**. (491). Стога и **улица усред** словенског села је најбитније „место и симбол сусрета, сједињавања „себре“ у племе кроз уличну забаву, шетњу, као позорницу,

добила импулс ка патријархату, а напуштање обичаја АВУНКУЛАТА „из привилегије прешло у злоупотребу“ (646).

Трећи део ове књиге под насловом, Духовна култура, (кроз појам Словенске митологије и најистраженији до сада) представља најзанимљивији део. Обрађујући у првим поглављима појмове попут *духа шуме и духа дрвећа*, као очигледне производе анимизма (тј. „дрвеће су преображени људи“), веровања у свете гајеве, или стуб – као домаћина куће, те обожавање дрвећа што расте на чистинама, или последњег снопа жита – обученог у претка („као огroman резервоар енергије за обнављање“), све то припада специфично словенском култу дрвећа и анимистичко-вегетативној религији. Гаспарини овде разматра и неке типичне словенске митове и бајке: о захватању земље из мора, тј. мит о земљи насталој из шаке песка (птица, ђаво, Бог), где анализира и српску народну песму *Цар Дуклијан и Крсћийиџел Јован*. Изванредно тумачи хомологију речи Бог – Рај, као име врховног бога жетве, симболику беле боје (беле кошуље), проналазећи у лирским жетвеним песмама свих Словена, на почетку и на крају жетве, велику древност. Разматра и лингвистички корен имена највећег словенског бога Перуна, анализира паљење вечне ватре у част Перуна, и његове хришћанске еквиваленте (Свети Илија), налазећи му пандан у Црнобогу, као митској опозицији добра-зла. Изузетно је његово изучавање „Контине“ и „Братчина“ – тј. храмове и идоле којима су приношене жртве, тј. тумачење „жртвене гозбе“, са кућицом „куалом“ (света зграда): „јавна гозба је жртва, свако приношење религиозне жртве је гозба“ у чему види култ предака, а у којој се чувало оружје и барјаци братственика (до 20. века и у Црној Гори), најзад и симулирале радње за демографско повећање становништва (деце), „уз присуство задовољних предака“ (сноп „деда“, обучен у одећу). У поглављу *Небеска ѿела*, Гаспарини и поред соларних култова (Сварог, као син Сунца, које је увек средњег рода), уочава, пре свега *лунарну религијозну погледу* свих Словена; наводи лунарне митове где је Месец отац-родоначелник, са траговима древних лунарних радњи (као пример узима и нашу баладу *Женидба Милића Барјакџара*). У поглављу о култу покојника, уочавају се многи православни обреди који су директно преузети из древних словенских култичких радњи, попут „мијења вином костију предака“, више помена током године покојнику, као и различита демонолошка веровања (вампири и сл.).

Најинтересантија су свакако последња поглавља ове књиге о бајкама и плезовима. Гаспарини утврђује њихову велику старост, могуће је, „из неолитског доба“. Уз навођење да се бајке „причају искључиво ноћу“, да су „повезане са будношћу и предањем“, посебно се у овој анализи истиче изванредно тумачење лика Баба Јаге из руских и сродних варијаната (830). Ова „добронамерна вештица“ живи у специфичној кућици у шуми, која почива на кокошијим ногама, за коју Гаспарини налази потврду у етнографској грађи – да је оваква кућа заиста постојала! (835). Колиба није затворена, а окренута је од госта (не нуди му улаз) – једино је кретање колибе оно што омогућава да се пређе њен праг. У овом опису Гаспарини изврсно уочава аналогију са лунарним култом: „избица на кокошијим ногама је дом лунарног српа и показује постојање колибе као слике Месеца“ (835-6). „Док је полумесец био растући (колиба је тамни део месечевог диска), она се отвара у источном правцу, а кад је полумесец падајући, колиба је окретала свој отвор ка западу и постајала неприступачна живим бићима.“ „Мајка колибе“ је тамни месец, који ју саградио за растући полумесец, њеног првог станара. Начин на који је Баба-Јага заузима везан је како за димензију, тако и за облике месечевог српа: „Растући лунарни срп је девојка, а последњи, падајући је старица, вештица или „преткиња по мајци“ (838). Баба-Јагино старосно доба и њена природа женског претка и вештице су у складу са овим падајућим месецом. У митовима се растући полумесец представља кроз борбу два брата супарника – где „растући полумесец излази као победник, рањен,

који опада, без једне ноге. Баба Јага носи трагове овог сакаћења – хода на једној нози, јер Бог уклања ногу за време полумесеца и враћа је поново на уштап!“ (838). Стога је и изглед Баба Јаге аутентичан – хроме вештице, са дрвеном ногом, која пати од вашки (то тражи као прву услугу од сваког намерника). Такође, као лунарна вештица она пати од очију (повезује Месец са кишом), која се призива само са једном ногом. Такође, као женски лунарни предак – Баба Јага је без мужа, а у средишту чела има око (прорчанство), свевидост: Рожданице, Суђаје (845). Баба Јага једе људе – јер, месец је људождер („појео га Месец“ постоји древна изрека), а њена окућница окићена је главама. Скелетни изглед баба Јаге са роговима такође има аналогiju у лунарном религиозном систему (Месец је рогат). Као женски предак – циновски атрибути мајчинства (огромне груди), оружје јој је штап (муња), код ње гори вечна ватра, а недостатак појаса – појас од коре и откривена глава (без мараме), као и црни зуби (ритуално црњење зуба је познато код словенских невесте), све су такође изванредно уочени детаљи једног разноликог лунарног религиозног начела – као истоветни лунарни комплекс којем припада Баба Јага, закључује Гаспарини, где се „лунарна митологија Словена показује у целом свом богатом развоју на примеру Баба-Јаге“ (845).

Наводећи „да Словени страсно воле плес“, Гаспарини коло назива „кружним плесом“, као ритуалом, које се изводило после жетвеног дана, које је имитирало једну улицу у бинарном селу – тј. помагало у свадбеном изазову. Коло и по њему сеже у приасторију, као аграрни плес (875), опонашајући као „кружни плес“ – Месец. Наводи и типове корака: укрштене кораке у супротном смеру (кретање улево, са истока на запад, са бројем корака (ка западу мањи) од броја корака удесно (према истоку). Символично је и држање за руке и кружење, затим двоструки покрет; један велики корак са истока ка западу (као сунце и један мањи од запада ка истоку, што је имитација Месеца). Постоје и два концентрична круга, најјачи ефекат: унутрашњи је женски, а спирално обавијање ланца плесача око коловође. Коло је „изразито ноћни плес, али и саставни део свадбеног обреда“. Укратко, словенско коло је „подражавање покрета и фаза нашег сателита“, лунарне митологије – „имитативна фаза која је више хиљада година иста, као специфична лунарна религиозност“ (900).

Песма и украс су последње поглавље ове волуминозне књиге. Надовезујући се на дефиницију кола као „кружног плеса“, уз раздвајање полова, Гаспарини анализира ритам, песму и извођење песме у колу (без инструмената), наглашавајући да су све песме за коло код Словена хорске „у један глас“, и све су обредне. Музички инструменти Словена су гајде и свирала (жичани су стигли као утицај са Медитерана).

Типичне су 5-тостепене скале; разликовали су се женски гласови и било је забрањено мешање полова. Ово радзвјање полова у подели рада, оруђу, становању и забави (песме и игре) утицали су, наводи Гаспарини „да се књижевни родови у народној књижевности раздвоје на женски и мушки“ (901), што отвара нека питања, за које на овом месту немамо времена да полемишемо. Али свакако остаје констатација, да „у женским обредним песмама ваља тражити временски најудаљеније насlage словенске традиције“.

За шаре и вез код Словена, Гаспарини тврди да су у овој уметности Словени дали најоригиналнији допринос на пољу орнаментике – сачувавши древну раскош (нарочито биљне орнаментике): у везу, *шакњу* и *сликању јаја* (910). Руски научник Мошињски је пронашао укупно 71 мотив, који се јавља у ткању словенских жена. Гаспарини истражује (и у прилогу доноси) боје, технику, орнаменте (у њиховој симболици: континуирани круг – светлост; концентрични кругови – пун месец; двоструки круг – богиња земља; ромб – женско начело природе). Стабилност ових значења, „збуњујућих подударности“ уочена је на свим меридијанима: сунце-месец-

-око-лице (сунчево око), са кључним закључком: „Период повесних додира између азијског југоистока и источне Европе ако их је уопште било, јесте неолит“ (924)., као *идентичности чийавој једној системи моћива у орнаментацији*, закључује Гаспарини.

Најзад, на крају ове књиге, Гаспарини на питање – где је извор словенске отаџбине, даје одговор: „Азијски југоисток, који је створио јединствено аграрно-матријархално извориште“, и по њему, утицај *није стигао* са Средоземља (о чему би се могло полемисати). Са жаљењем, такође закључује (а то је прва половина 20. века): „Да су /данас/ Словени примили једну туђинску религију и створивши различите језике, раздвојили се на 12 нација“ (често конфесионално и идеолошки непомирљивих – до дана данашњег, моја допуна), често „не волећи ову своју давнину“ (515).

Књига је снабдевена бројним одабраним илустрацијама, скицама или фотографијама словенског етнографског наслеђа, и с обзиром да је оно веома мало сачувано, оне су још драгоцене (по Регистру, има их 170). Можда књизи недостаје само једна краћа библиографска белешка о самом Е. Гаспаринију. Најзад, ако би ичим могао да се исказе значај и захвалност за појаву ове књиге и на српском језику, све честитке припадају посвећеничком раду др Ивана Димитријевића – не само због хиљаду страна ове књиге преведене са италијанског, што могу да ураде и успевају само посвећеници, већ и због педантности, у навођењу изворних језика, пре свега словенских (руски, украјински, белоруски, српски, бугарски), али и латинских и грчких сентенци, што уопште не смањује читљивост основног текста. Ова књига, урађена са ретким високим стандардом у данашњем времену, чини част српској науци и издавачу, као капитално издање важно за српску и словенску традицију, нашу историју и наш идентитет.

Славица Гароња Рагованац
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
sgaronja@gmail.com

UDC 930.85(=16)(049.32)
<https://orcid.org/0009-0004-0565-3227>
Примљен: 19. септембра 2024.
Прихваћен: октобра 2024.

ЈОШ ЈЕДАН ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКОГ ПЕСНИЧКОГ ЈЕЗИКА

(Александар Милановић. *Промене њоејској израза. Језик српских њесника 3*.
Едиција *Повеља*, библиотека *Посед њоејшке*, књ. 26, Краљево: Народна
библиотека „Стефан Првовенчани“, 2024, 189 стр.)

1. У едицији *Повеља* библиотеке *Посед њоејшке*, књ. 26, под издаваштвом Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“, крајем 2024. године појавила се нова књига Александра Милановића *Промене њоејској израза. Језик српских њесника 3*. Аутор је 2010. године у издању Завода за уџбенике објавио најпре *Језик српских њесника*, у којем се налази 14 радова посвећених језику и стилу поетског опуса 14 великана српске поезије – М. Павловића, С. Раичковића, И. Лалића, Љ. Симовића, Ј. Христића, Б. Радовића, М. Тешића, Б. Петровића, А. Вукадиновића, М. Бећковића, Р. Петрова Нога, М. Данојлића, З. Коцић и М. Цере Михаиловића. Потом се 2016. године, у издању Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“, појавио наставак *Реч*